

УДК 821.162.1.09 (477) Фелінська

Вікторія БІЛЯВСЬКА

асистент кафедри теорії та історії світової літератури,
Інститут філології та журналістики,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ЖАНРОВА ХАРАКТЕРИСТИКА «МЕМУАРІВ ІЗ ЖИТТЯ» ЄВИ ФЕЛІНСЬКОЇ

У статті на прикладі «Мемуарів із життя» Є. Фелінської проаналізовано особливості жанрової організації тексту, притаманні мемуаристичній літературі Правобережної України доби романтизму, досліджено механізми і характерні риси взаємодії структурних частин та принципи їх функціонування, які дозволяють говорити про варіативність парадигми загальної таксономії українсько-польського пограниччя, явище родово-жанрової дифузії та перехресних впливів.

У добу романтизму мемуаристична таксономія українсько-польського пограниччя стала наповнюватись «неканонічними» жанровими модифікаціями, які виникали під впливом як власне художньої літератури, так і літературної критики, публіцистики та інших споріднених наукових дисциплін, серед яких історія, етнографія, географія та ін., що сприяли активним родово-жанровим дифузійам та перехресним впливам. Досліджуючи особливості генологічної парадигми мемуаристичних творів Є. Фелінської, творчість якої яскраво ілюструє генологічні процеси, що відбувались у мемуаристиці позаминулого століття, презентує варіативність парадигми загальної таксономії українсько-польського пограниччя, демонструючи явище родово-жанрової дифузії та перехресних впливів, послуговуємось жанровою таксономією мемуаристичної літератури українсько-польського пограниччя у добу романтизму, розроблену В. Єршовим¹.

Є. Фелінська у заголовку пенталогії «Мемуари з життя» визначила жанр-домінанту – мемуари, тобто твір, якому властиве широке ретроспективне відображення часопростору, протяжністю у виокремлений певний період життя, причинно-наслідкове (фабульне) відображення подій, як правило, лінійна композиція сюжету, тотожність автора й наратора^{2; 3; 4; 5; 6}. Сьогодні

¹ Єршов В. О. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму. Монографія. – Житомир : Полісся, 2010. – 454 с. – С. 83.

² Ковалів Ю. Мемуари // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. – Т. 2: М – Я / автор-укладач Ковалів Ю, І. – К. : Академія, 2007. – 622 с. – С. 26–27.

³ Єршов В. О. Польська мемуаристична література... Оп. cit., С. 89.

⁴ Ostrowski W. Memoir // Słownik rodzajów i gatunków literackich / Pod red. G. Gazdy i S. Tupeckiej-Makowskiej. – Kraków : Uniwersytas, 2006. – 813 s. – S. 408–410.

важко пояснити причини вибору Є. Фелінською жанрових дефініцій для своїх «Мемуарів із життя» та «Спогадами про подорож до Сибіру...», прокоментувати особливості її бачення затитулованих відмінностей між генологічними складовими. Однак сьогодні вкрай актуально спробувати зрозуміти та проілюструвати генезис авторської думки щодо вибору жанрів, досягнути механізми естетичних та аксіологічних рефлексії, що дозволяють розширити уявлення про особливості мислинневих процесів середини XIX ст.

Є. Фелінська на початку «Мемуарів із життя» застосовує досить розповсюджений «мемуаристичний прийом» для обґрунтування мотивації, що спонукали її до написання мемуарів: «Ви, діти мої, хотіли, щоб я залишила вам на згадку нарис свого життя, починаючи від юності; нехай так і буде. Я виконую вашу волю. Тепер ви маєте його у всій повноті. <...> жіноче приватне життя не насичене цікавими випадками, але для вас не в цьому полягає цінність моїх мемуарів <...>. Занотовую для вас свої думки, усе своє життя, адже більша його частина була присвячена саме вам <...>. Якщо у цих мемуарів і є якась цінність, то хіба в тому, що будучи наочним свідком, я на власні очі бачила зміни, які відбулися у суспільстві. <...> Можливо, за допомогою мемуарів я зможу показати кілька зниклих форм, які залишаються єдиною ланкою між минулим і майбутнім та вказують на причини явищ, наслідки яких ми сьогодні бачимо. <...> Це приватні мемуари, і я не претендую на те, щоб вони стали хоча б звуком на великому тлі історичних подій»⁷. Такий підхід є досить традиційним мотивом, що межує на пограниччі реалізації художніх бажань митця, які спонукали автора до творчості, а також – дидактичних, серед яких педагогічна та історична мотивації, які, у свою чергу, покликані підняти планку суспільної значущості мемуаристичного твору.

Ідучи вслід за Є. Фелінською звертаємо увагу, що авторка початково маркує текст як нарис або ж біографія. Далі письменниця поглиблює загальну проблематику і пише вже про «опис життя та думок», що поступово наближує твір до жанру мемуарів. Риторичне звертання та присвята його дітям налаштовує читача на приватну, а іноді й особистісну тональність звучання, а разом із тим дає право розгледіти піджанрову особливість, як домашні мемуари (термін запропонований М. Грабовським⁸). Проте волинянка вступає у мистецьку гру автора з читачем – адже теза: «маєте його (текст – В. Б.) у всієї повноті», – де у чому була максималістична. Справа у тому, що про яку часову вичерпність можна було писати, якщо, по-перше, це лише був вступ до першого тому, до цього ж «Мемуари із життя» публікувалися уривками, а по-друге, як відомо, робота над твором була перервана смертю Є. Фелінської у 1859 р. Її син – З. Щ. Фелінський, щоб заповнити лакуни деяких із найцікавіших моментів життя матері, написав власні спогади⁹, доповнюючи картини арешту, слідства та інших подій, про які не встигла або й не забажала говорити сама Є. Фелінська.

⁵ Pamiętnik // Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J. Słownik terminów literackich / Pod red. J. Sławińskiego. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, [2008]. – 706 s. – S. 369.

⁶ Dernałowicz M. Pamiętnikarstwo // Słownik literatury polskiej XIX wieku / Pod red. J. Bachorza i A. Kowalczykowej. – Wrocław-Warszawa-Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1994. – 1112 s. – S. 670–674.

⁷ Felińska E. Pamiętniki z życia. – Wilno : Nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1856. – Seria I. – T. 1. – 467 s. – S. 5–9.

⁸ Grabowski M. Przedmowa wydawcy // Pamiętniki domowe zebrane i wydane przez Michała Grabowskiego. – Warszawa : Nakładem i drukiem S. Orgelbranda, księgarza i typografa, 1845. – S. I–XXVI. – S. VI.

⁹ Feliński Z. Sz. Pamiętniki / opracował, przygotował do druku i opatrzył przedmową E. Kozłowski. – Warszawa : Instytut Wydawniczy Pax, 1986. – 764 s.

Наступне питання стосується твердження «виконала вашу волю». Як впливає із епістолярної спадщини, жодних відомостей про те, що саме діти просили авторку про написання мемуарів, виявити, нажаль, не вдалося. М. Цвенк говорить про те, що авторка, в захопленні від слави, яку їй принесло видання «Спогадів із подорожі до Сибіру...», сама взялася за наступний твір. Проте після ряду відносних невдач, пов'язаних із публікацією побутових повістей письменниці, навіть прихильний до волинянки Ю. Завадський не знав, чи варто ризикувати і займатися мемуарами Є. Фелінської, і лише із благословення Ю. І. Крашевського, видавець наважився на публікацію.

У вступі письменниці також наголошує про значимість наочних свідчень важливих подій доби, до яких Є. Фелінська відносила свої власні переживання, адже саме такі події, на думку мемуариста, пов'язуватимуть минуле із майбутнім, виконуючи тим самим важливу суспільну функцію наступності поколінь. Такий підхід авторки до тексту дозволяє говорити про розширення проблематики та зсув векторів із приватних або домашніх у бік суспільно-історичних мемуарів, адже твір від початку містив рефлексії актуальних суспільно-історичних подій, їхнє філософське осмислення в діахронічній та синхронічній значущості. А фраза про непретендування на визнання та заперечення історичного фактора дозволяє говорити про певного роду гру, яка могла забезпечити мемуаристці новий успіх у читачів. Таким чином, за визначенням самої письменниці, «Мемуари із життя» повинні бути домашніми мемуарами, але із важливою суспільною проблематикою, що обумовлювалося розвитком зрілого романтичного стилю та раннім позитивізмом.

Передмову до збірника «Домашні мемуари» М. Грабовського можна вважати першою спробою теоретичного осмислення нового жанру пограниччя. Важливим є той факт, що як твір М. Грабовського, так і мемуари Є. Фелінської належать до одного синхронічного зрізу літературного дискурсу, що дозволяє простежити рефлексії твору письменниці в затитулованій категорії. На думку автора, термін «домашні мемуари» визначається «приватним» характером об'єкта. Особливість стилю домашніх мемуарів, полягає не у відображенні особливостей усього світу, а передусім в особистих родинних спогадах, а суть нового стилю полягає у письмовій фіксації кожної місцевої легенди, кожного особливого місцевого випадку, виняткового звичаю та ін. Актуальність та мета твору полягає у віднайденні всіх слідів побуту і звичаїв народу, що є однією з найхарактерніших ознак тогочасної дійсності. Пояснюючи роль побуту, автор, зокрема, уточнює, що «звичайний побут буде підставою створення образів, а барви місця й часу висвітлять це наочно і в непорушній вірності»¹⁰.

В епоху романтизму генологічна система мемуаристичної літератури проходила етап становлення, стиль набував поліфонічного звучання, тому жанр домашніх мемуарів, залишаючись несталим, набуває нових ознак. Використання запропонованих М. Грабовським критеріїв дефініції жанру домашніх мемуарів, серед яких наявність виключно родинних спогадів, відсутність історичних подій, поява фактів у процесі легендаризації та ін., дозволяє проаналізувати, наскільки «Мемуари із життя» Є. Фелінської відповідають авторському визначенню.

Виключно родинні спогади в «Мемуарах із життя» Є. Фелінської, які охоплюють практично всі рівні щоденного побуту, навчання, звичаїв і традицій, святкування різних урочистостей, що закарбувалися в дитячій пам'яті, поєднуються із умовиводами, зробленими зрілою особою із чіткими переконаннями. Так спогад дитини про святкування іменин тітки поряд із

¹⁰ Grabowski M. Przedmowa wydawcy... Op. cit., S. VI.

побутовими замальовками суто особистого характеру: «приїхало багато гостей, а коли більше вже ніхто не прибував, було подано обід. Страв було багато, всі сиділи за столом довго, до самого вечора. Після закінчення обіду винесли столи, все прибрали, і заграла музика», переростає в узагальнення про те, що «Дім моєї тітки <...> належав до останніх пам'яток старовини, в якій збереглися давні старопольські звичаї без жодної домішки іноземщини, без жодного до неї потягу, там вперше та останнє в житті бачила, як поляки в кантушах танцювали мазурку»¹¹.

Дитячі роздуми приватного характеру давали змогу мемуаристці вийти на новий рівень та звернутися до суспільно-історичного дискурсу: «Родини багатих громадян, стикаючись із представниками магнатського середовища переймали їхні звичаї, якщо не через уподобання, то через наслідування. Лише небагатий середній клас, який знаходився на певній відстані від магнатів, із великим замилюванням та пошаною зберігав національні звичаї у повній чистоті. Прагнення до абсолютного визволення від дійсності <...> з нотою симпатії до певних елементів минулого, наприклад, дитинства або ж інших відтінків емоцій в стосунку до різних етапів життя є типовим для мемуарів і узгоджується з нормами цього жанру»¹². Мемуарист, укладаючи тексти на основі великого часового відрізка та пишучи фактично для себе, добре пам'ятає про призначення свого тексту для інших. Наявність прагнення дати свідчення часу, який невблаганно минає. Прагнення прожити минуле ще раз, властиве малій дистанції, наявне в меншій мірі.

Перший критерій із типології домашніх мемуарів М. Грабовського в мемуаристиці Є. Фелінської реалізувався в змістовно іншій формі, яка тематично розширила текст, насичуючи його різноманітною проблематикою.

«Мемуарам із життя» Є. Фелінської також характерна певна традиційність в зображенні шляхетського простору, яка прослідковується у поетапності сюжетів: дорога до дому, будинок, місце розташування, опис забудови та околиць, детальне змалювання внутрішнього укладу, історія мешканців, включно із доволі об'ємною портретною характеристикою. Подібна схематичність поряд із дидактизмом робить композицію мемуарного тексту доволі одноманітною. Надмірна деталізованість, як характерна ознака стилю «Мемуарів із життя» Є. Фелінської, пояснюється бажанням авторки елементи тогочасної дійсності, які не збереглися в пам'яті, компенсувати дагеротипною статичністю.

Доволі контроверсійним залишається питання наявності і функціонування в тексті історичних фактів. Звертаючи увагу на те, що після повернення мемуаристки на Волинь із заслання, за нею вівся постійний поліцейний нагляд, як за особою неблагонадійною, пам'ятаймо про існування високого рівня цензури, авторка не могла відкрито описувати історичні події, які її цікавили. Як зазначає М. Цвенк, Є. Фелінська бажала, незважаючи на все, звернутися до історичної проблематики, використовувала своєрідні інформаційні коди, схожі на езопівську мову, розшифрування яких дозволяє у певній мірі відкрити їх прихований зміст. Так, наприклад, говорячи про «час збурення та неспокою в краї», волинянка мала на увазі період Тарговицької конфедерації та сейм у Гродні, відомий їй із родинних розповідей. Рефлексії, що стосуються доби наполеонівських воєн та розділів Речі Посполитої, з'являються як коментар до обурливої ситуації «постійно танцюючої» польської громади і т.п. Накопичуючи та інтерпретуючи політичні та історичні алюзії, іномовлення, натяки, твір Є. Фелінської виходить за жанрові межі домашніх мемуарів. Щодо

¹¹ Felińska E. Pamiętniki z życia... Op. cit., S. 105.

¹² Lubas-Bartoszyńska R. Style wypowiedzi pamiętnikarskiej. – Kraków : Wydawnictwo naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1983. – 224 s. – S. 13.

появи у тексті історичних фактів та їх легендаризації, то це одна із рис, притаманних поетичним особливостям мемуаристичному тексту авторки. Щоправда стосується це лише інформації із далекого минулого, яке на момент фіксування на сторінках мемуарів, вже сприймалося як легендарна. Прикладом такого підходу може бути розповідь про походження дівочого прізвища мемуаристки – Вендорф, яку Є. Фелінська будує на основі переказів, які передавалися із вуст в уста декількома поколіннями роду.

Узагальнюючи поетичні особливості жанрової дефініції «Мемуарів із життя» як домашніх мемуарів, варто зазначити, що їх проблематика значно виламується за межі мемуаристичного піджанру, хоча і не позбавлена його характерних особливостей, що дає можливість говорити про жанрову модифікацію домашніх мемуарів із потужною соціальною складовою.

Мемуаристична література в добу романтизму, крім власне правобережних мемуарів та спогадів, як жанрової модифікації текстів, що постали на певній території в певний час, сприяла розвитку розгалуженої системи дефініційних утворень. Так, просторовий принцип диференціювання наклав помітний відбиток на цілу групу правобережних текстів, які містять чіткі регіональні прикмети часопростору з акцентом на виокремленій проблематиці краю. Нарівні з київськими й подільськими мемуарами виділяємо й волинські, як самодостатню жанрову дефініцію правобережної модифікації, до яких відносяться й «Мемуари з життя» Є. Фелінської, які у польському літературознавчому дискурсі на основі антонімічної єдності центр / периферія, входять до жанрової дефініції провінційні мемуари¹³.

Уточнюючи просторові характеристики «Мемуарів із життя» Є. Фелінської, варто уточнити, що твір належить до жанрової модифікації «волинсько-литовські мемуари», яким властиві, крім литовських лексичних запозичень, виразне акцентування власної винятковості та неповторності, відчуття окремішності, пов'язане зі знаходженням у лімінальному просторі, помірковане, навіть дещо критичне ставлення до ідеологічних віянь з Варшави та Санкт-Петербурга, сакральне ставлення до батьківської землі, традицій, віри. Стиль нарації повільний, підвищене зосередження на дрібницях, що в певних фрагментах межує з натуралістичним нарисом та дагеротипізацією часопростору¹⁴. Таке додаткове уточнення відповідає уявленню про дослідження мемуаристичної генології на основі теорії нечітких множин, про що пише Р. Лубас-Бартошинська: «Пропозиція заміни у царині генології понять класифікаційних на поняття типологічні, збагачені концепцією нечітких множин, є більш еластичною і пристосованою до літературних конкретик, тому що не вимагає ідентичності та однорідності рис всіх елементів множини¹⁵. Процес жанрових дифузій можна назвати, вживаючи термінологію І. Опацького, «схрещування жанрових іпостасей»¹⁶.

Стилістичні та інтенційні особливості нарації першого тому дозволяють говорити про те, що у відтворенні предметного світу переважають яскраві, емоційні та живі образи, властивий швидкий темп подієвості, що в наступних томах буде змінюватись на осмислення важливої, актуальної часу проблематики, яка дещо уповільнюватиме оповідність. Щодо композиції пенталогії, то перший том першої серії охоплює десять років із життя авторки,

¹³ Węgrzyn I. Pamiętnik prowincjonalny Ewy z Wendorffów Felińskiej (1793 – 1859) // Kresowianki : krąg pisarek heroicznych / red., [wstęp] Krzysztof Stępnik, Monika Gabryś. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2006. – 456 s. – S. 39–50. – S. 96.

¹⁴ Єршов В. О. Польська мемуаристична література... *Op. cit.*, С. 83.

¹⁵ Lubas-Bartoszyńska R. Style wypowiedzi... *Op. cit.*, S. 7.

¹⁶ Opacki I. Krzyżowanie się postaci gatunkowych jako wyznacznik ewolucji poezji // Pamiętniki literackie. – 1963. – Z 4. – S. 349–390.

два наступних – п'ять, третій – трьох, в серії другої – перший том охоплює один рік, а другий – сім років.

«Мемуари із життя» по мірі роботи над ними автора стають щораз обширнішими та «автономними», причиною чого є багатотематичність та подекуди авторське прагнення охопити, пригадати та вписати у текст якомога більше матеріалу. Крім цього зауважимо, що авторський стиль нараціє суголосний дигресивному стилю розповіді, коли автор віддається асоціативному пануванню думок над текстом, над комплексом порушених проблем і асоціативній логіці викладу матеріалу. Іншою рівно важливою стороною композиції мемуарів є редакційна селекція матеріалу, адже рішення про поділ текстів на дві серії було запропоновано, регламентоване та узгоджене із видавцем, який також запропонував стислу характеристику змісту перед кожним розділом. Така композиція тексту забезпечила йому сукупно деякі індивідуальні риси, серед яких ідентичність автора, оповідача й головного героя твору; часова дистанція у відношенні до минувшини або ретроспективна оповідність; максимальне обмеження літературної фікції, риси автентичності, справжності; концентрація авторської уваги на навколишньому світі¹⁷.

Жанрове визначення твору Є. Фелінської як мемуари вимагає атрибутивного коментування. Цікаві події поточного життя, пов'язані зі шляхетською культурою пограниччя, нечітка композиція, нарешті, ярка експресивність – це риси притаманні жанру ґавенді¹⁸. Крім цього однією із ґавендарних ознак у тексті мемуарів є доволі часте звертання автора до детального опису речей та явищ, іншими словами, фонових подробиць, які поки що не виконують функції важливої «промовистої» деталі. Справа у тому, що поетика позитивізму ще тільки формується у польській літературі, у процесі становлення та розвитку знаходиться й європейський натуралізм, який дуже обережно опановує польську літературу та повільно входить у польський текст. Деталь – поки що другорядна подробиця у «Мемуарах із життя», обтяжливий та мало функціональний об'єкт предметного світу.

Наявність у творі Є. Фелінської постійно функціонуючого мотиву дороги та переміщення наратора в часопросторі висвітлює генетичне тяжіння тексту до жанрової модифікації подорожі у контексті мемуаристичної парадигми. Подорож Є. Фелінською із Воютина до Житомира дозволяє уточнити жанрову дефініцію модифікації подорожі – подорож рідним краєм, яка трансформувалася із площини реального відображення дійсності в духовну «мандрівку в часі», яке відбувається в умовно реальному просторі. Мемуаристка подорожує «не сучасними Волиню, Поліссям, Литвою <...>, а минулим часом, колишньою величию втраченої вітчизни, що назавжди канула в Лету»¹⁹. Дорога проходить скрізь Дубно, Корець, Острог та іншими рідними та знайомими урбаністичними та рустикальними просторами, пересікає ліси та річки, пасовища та маєтки, мчить скрізь селянські хати та шляхетські замки, що дозволяє зіставити цю подорож Є. Фелінської рідним краєм, як суголосний жанр домашнім мемуарам, які саме у цьому випадку виступають як текстуально-тематичні синоніми. Семантичну тотожність подорожі рідним краєм з домашніми мемуарам дає достатньо чітко локалізований і, як правило, невеликий простір та порівняно обмежений час пересування, ретроспективна розповідь про нього з потужними вкрапленнями власного досвіду та знань з елементами пригадування регіональних традицій, історії та буденщини. Семасіологічна дистанція між походом та екскурсією мінімальна, в першому

¹⁷ Lubas-Bartoszyńska R. Style wypowiedzi... Op. cit., S. 11–12.

¹⁸ Ковалів Ю. Гавенда // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. – Т. 1: А – Л / автор-укладач Ковалів Ю, І. – К. : Академія, 2007. – 608 с. – С. 249.

¹⁹ Єршов В. О. Польська мемуаристична література... Op. cit., С. 92.

випадку – з перевагою рекреативного характеру пересування, у другому – більш пізнавального та емоційному.

Наступним елементом, який збагачує та одночасно розширює структуру мемуаристичного тексту є введення авторкою в художнє полотно афоризмів, прислів'їв та приказок, які у тексті набувають нехай незначних, нових відтінків: «Зі словами все відбувається так, як і одягом, як із щоденним начинням; найкраще віддається людям, а вдома, коли якась нагальна потреба, використовується лише те, що перше потрапляє під руку»²⁰, «Хто сильніше відчуває, думає, той і камінь зможе пом'якшити власним терпінням»²¹, або «кохання егоцентричне, сліпе, вимогливе, а дружба поблажлива і завжди готова до жертви»²². Подібні інтертекстуальні вкраплення додають тексту дидактично-моралізаторського звучання з легкими педагогічними настановами та фольклорно-етнографічними відтінками.

Мемуаристичному тексту доби романтизму була притаманна певна фривольність, як в плані використання художніх засобів, так і в контексті добору, поєднання та використання різних жанрів та жанрових модифікацій і дефініцій. Мемуаристка органічно вмонтовує в текстувальний масив твору публіцистичний нарис, що стосується модної на той час теми – буття селянства, у якому переслідує доволі прагматичну суспільну мету – сприяти полегшенню та покращенню життя селян. Авторка зазначає: «За своє життя я чула багато розмов, ціллю яких було покращити життя наших селян. Цю проблему треба розуміти дещо загальніше, не з позиції власної вигоди, а заради блага більшості»²³. Волинянка намагається встановити «діагноз» важкого селянського життя: «адже коли одна хвороба – то й одні мають бути ліки»²⁴. У нарисі її також турбують проблеми освіти в елементарних початкових школах та скрутне матеріальне становище селян.

Також в поле зору авторської уваги потрапляють питання науки в цілому та роздуми про її вплив на людей, які авторка розцінює як негативний: «Сила цього знаряддя потрясла становище держав, знищила вивернула одвічні інститути, пролила джерела крові, озброїла брата проти брата, повивертала вітарі, потоптала національні святості, і в питаннях моралі здійснила перевороти і нечувану шкоду», так і як позитивний: «з іншого боку, дивлячись на блага, здобуті і поширені за допомогою науки, стільки таємниць природи розгадано, стільки сил, подаровано людині для зміцнення її слабкості, стільки корисних і дивовижних винаходів, як же кинути прокляття на це знаряддя, таке відважне хоч небезпечне?»²⁵, що вказує на прагнення об'єктивності соціальної рефлексії згідно з установками, властивих вже позитивізму, а не романтизму. Публіцистичний нарис Є. Фелінської знаходяться в площині післяпросвітницької етики. Авторка чітко усвідомлює, які потрясіння відбулися в Європі під знаком розуму. Проте маючи вже сформовану систему освітньо-виховних поглядів, Є. Фелінська єдиний порятунком для селянства вбачає в моральному та релігійному вихованні, як дітей, так і матерів, які мають завжди бути зразковим прикладом²⁶.

Розширюючи текст публіцистичного нариса, мемуаристка вплітає в його оповідь уривки із твору каплана-філософа «Про виховання», підвищують його

²⁰ Felińska E. Pamiętniki z życia... Op. cit., S. 427.

²¹ Felińska E. Pamiętniki z życia. – Seria 2. – T. 2. – Wilno : Nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1859. – 407 s. – S. 21.

²² Felińska E. Pamiętniki z życia. – Seria 2. – T. 1. – Wilno : Nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1858. – 420 s. – S. 342.

²³ Felińska E. Pamiętniki z życia... Op. cit., S. 197.

²⁴ Ibidem, S. 198.

²⁵ Ibidem, S. 216.

²⁶ Єршова Л. М. Жіноча освіта на Волині. – Житомир : Полісся, 2006. – 486 с. – С. 63–67.

дидактичну складову. Маючи на меті різновекторного показу селянської проблематики, Є. Фелінська додає практично дагеротипне зображення селянського побуту, що може претендувати на статус етнографічної замальовки. Демонструючи жалюгідне побутове становище селянських хат, волинянка зауважує, що люди до цього питання ставляться доволі спокійно, вважаючи, що «Хата добра не кутками, а пирогами»²⁷.

Далі текст публіцистичного нарису переростає у притаманний творчому методу Є. Фелінської і доволі схематичний опис села – його господаря із об'ємною портретною характеристикою. Публіцистичний нарис так і не отримав логічного завершення, розчинений повільною мемуаристичною оповідністю.

«Мемуари із життя» Є. Фелінської – складне жанрово-стильове утворення мемуаристичної літератури Правобережної України доби романтизму з характерно вираженими рисами позитивістських тенденцій, яке об'єднується спільною тематичною ідеєю – осмислення власного життя у контексті історично-соціального розвитку спільноти українсько-польського пограниччя. Асиміляція на рівні жанрів та їх модифікацій, як результат подальшого «розхитування» генологічної парадигми Просвітництва під впливом становлення нової індивідуальної романтичної авторської самосвідомості, властивої в цілому літературі першої половини XIX ст., набула нового стилістичного забарвлення та функціональної наповненості. У межах загальної піджанрової домінанти «жіночі домашні мемуари із потужною суспільною проблематикою» поєдналися із жанровою модифікацією подорож рідним краєм, домашніми мемуарами, етнографічною замальовкою, ґавендою, публіцистичним нарисом та малими фольклорними жанрами – прислів'ями, приказками та афоризмами. Подібна генологічна система відповідала загальним тенденціям у розвитку жанровою таксономії мемуаристичної літератури Правобережної України доби романтизму.

Wiktorja Bilawska. Charakterystyka rodzajowa „Pamiętników z życia” Ewy Felińskiej.

W artykule na przykładzie „Pamiętników z życia” E. Felińskiej przeanalizowano właściwości rodzajowej organizacji tekstu, właściwe literaturze pamiętnikarskiej Ukrainy Prawobrzeżnej doby romantyzmu, zbadano mechanizmy i cechy charakterystyczne współdziałania części strukturalnych i zasady je funkcjonowania, pozwalające mówić o wariantowości paradygmatów taksonomii ogólnej pogranicza ukraińsko-polskiego, zjawisku dyfuzji rodowy-rodzajowej i krzyżowych wpływach.

Victoria Bilavska. Genre description of «Memoirs of the Life» by Eva Felinska.

«Memoirs of the Life» by E. Felinska, an outstanding writer and public figure, occupies a prominent place in the canon of memoirs' texts of Polish literature of Right-Bank Ukraine of the Romantic era. In the article peculiarities of the text's genre organization, typical for memories by E. Felinska, the mechanisms and characteristics of the interaction of structural parts and principles of their functioning were analyzed. The memoirs' paradigm of Ukrainian-Polish borderland of the Romantic era, which began to fill up with new modifications arising from the «loosening» of the constant genological system of the Enlightenment and the impact of further development, both fiction and other related scientific disciplines, that contributed to an active genre interactions.

²⁷ Felińska E. Pamiętniki z życia... Op. cit., S. 217.